

## KARATAS v. TURČIJA

(Eur. Court H.R., 8.7.1999, no. 23168/94)

V zadevi Karatas proti Turčiji je Evropsko sodišče za človekove pravice, oblikovano v skladu s 27. členom Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin ("Konvencija"), kot je spremenjena s Protokolom št. 11 in ustreznimi določili Poslovnika Sodišča, kot Veliki Senat, ki so ga sestavljali naslednji sodniki:

g. L. Wildhaber, predsednik,  
ga. E. Palm,  
g. A. Pastor Ridruejo,  
g. G. Bonello,  
g. J. Makarczyk,  
g. P. Kuris,  
g. J. - P. Costa,  
ga. F. Tulkens,  
ga. V Stráznická,  
g. M. Fischbach,  
g. V. Butkevych,  
g. J. Casadevall,  
ga. H. S. Greve,  
g. A. Baka,  
g. R. Maruste,  
g. K. Traja,  
g. F. Gölcüklü, sodnik ad hoc

in tudi g. P. J. Mahoney in ga. M. De Boer-Buquicchio, namestnika vodje sodne pisarne,

na nejavnih sejah dne 5. marca in 16. junija 1999 sprejelo naslednjo sodbo, izdano na zadnji navedeni datum:

### POSTOPEK

1. Zadevo je Sodišču, ustanovljenem v skladu s prejšnjim 19. členom Konvencije, predložili Evropska komisija za človekove pravice ("Komisija") dne 17. marca 1998, v trimesečnem roku, določenem v prejšnjih členih 32 § 1 in 47 Konvencije. Zasnovana je na pritožbi (št. 23168/94) proti Turčiji, ki jo je pri Komisiji v skladu s prejšnjim 25. členom dne 27. avgusta 1993 vložil turški državljani, g. Hüseyin Karatas.

Predlog Komisije se je nanašal na prejšnja člena 44 in 48(a) Konvencije ter na člen 32 § 2 Poslovnika prejšnjega Sodišča A. Predmet predloga je bil doseči odločitev, ali dejstva te zadeve razkrivajo kršitev obveznosti tožene države iz členov 10 in 6 § 1 Konvencije.

2. V odgovor na povabilo v skladu s členom 33 § 3 (d) Poslovnika prejšnjega Sodišča je pritožnik izjavil, da želi sodelovati v postopku in je za zastopanje pred Sodiščem pooblastil odvetnika (prejšnji 30. člen Poslovnika). Gospod R. Bernhardt, tedanji predsednik Sodišča, je nato pritožnikovemu odvetniku dovolil uporabo turškega jezika v pisnem postopku (prejšnji člen 27 § 3 Poslovnika). Kasneje je gospod L. Wildhaber, predsednik novega Sodišča, pritožnikovemu odvetniku dovolil uporabo turškega jezika v ustnem postopku (člen 36 § 5 Poslovnika).

3. Kot predsednik Senata, ki je bil na začetku ustanovljen (prejšnji 43. člen Konvencije in 21. člen Poslovnika), da bi obravnaval predvsem proceduralne zadeve, ki bi se lahko pojavile pred začetkom veljavnosti Protokola št. 11, se je g. R. Bernhardt o organizaciji pisnega postopka preko sodne pisarne posvetoval s pooblaščenecem turške vlade (Vlada), pritožnikovim odvetnikom in delegatom Komisije. V skladu z nato sprejetim sklepom je sodna pisarna prejela Vladin memorandum 17. julija 1998,

pritožnikov memorandum pa dne 25. julija 1998. Vlada je 8. septembra predložila dokumente kot prilogo k svojemu memorandumu.

4. Potem, ko je dne 1. novembra 1998 začel veljati Protokol št. 11, ter v skladu z njegovim členom 5 § 5, je bila zadeva dodeljena Velikemu Senatu Sodišča. G. Wildhaber je dne 22. oktobra 1998 odločil, da naj se v interesu primerne delovanja sodišča ustanovi en sam Veliki Senat za tekočo zadevo in dvanajst drugih primerov proti Turčiji, in sicer: Arslan v. Turčija (št. 23462/94); Polat v. Turčija (št. 23500/94); Ceylan v. Turčija (št. 23556/94); Okçuoglu v. Turčija (št. 24146/94); Gerger v. Turčija (št. 24919/94); Erdogdu in Ince v. Turčija (št. 25067/94 in 25068/94); Baskaya in Okçuoglu v. Turčija (št. 23536/94 in 24408/94); Sürek in Özdemir v. Turčija (št. 23927/94 in 24277/94); Sürek v. Turčija št. 1 (št. 26682/95), Sürek v. Turčija št. 2 (št. 24122/94); Sürek v. Turčija št. 3 (št. 24735/94) in Sürek v. Turčija št. 4 (št. 24762/94).

5. Veliki Senat so ex officio sestavljali naslednji člani: g. R. Türlen, sodnik, ki je bil izvoljen glede na Turčijo (člen 27 § 2 Konvencije in člen 24 § 4 Poslovnika), g. L. Wildhaber, predsednik Sodišča, ga. E. Palm, podpredsednica Sodišča, g. M. Fischbach in g. J. - P. Costa, podpredsednika Sekcij (člen 27 § 3 Konvencije in člen 24 §§ 3 in 5 (a) Poslovnika). Ostali člani, ki so sestavljali Veliki Senat, so bili: g. A. Pastor Ridruejo, g. G. Bonello, g. J. Makarczyk, g. P. Kuris, ga. F. Tulkens, ga. V. Stráznická, g. V. Butkevych, g. J. Casadevall, ga. H. S. Greve, g. A. B. Baka, g. R. Maruste in ga. S. Botoucharova (člena 24 § 3 in 5 (a) ter 100 § 4 Poslovnika).

Dne 19. novembra 1998 je g. Wildhaber oprostil g. Türmena zasedanja po njegovem odstopu pri zadevi glede na sklep Velikega senata v primeru Ogur v. Turčija, sprejet v skladu s členom 28 § 4 Poslovnika. Dne 16. decembra 1998 je Vlada sporočila sodni pisarni, da je bil g. F. Gölcüklü imenovan za sodnika ad hoc (člen 29 § 1 Poslovnika).

Kasneje je g. K. Traja kot nadomestni sodnik zamenjal go. Botoucharovo, ki v nadaljnjem postopku ni mogla več sodelovati (člen 24 § 5 (b) Poslovnika).

6. Na povabilo Sodišča (99. člen Poslovnika) je Komisija pooblastila enega svojih članov, g. H. Daneliusa, da sodeluje v postopku pred Velikim Senatom.

7. V skladu s predsednikovo odločitvijo je bilo javna obravnava v stavbi Human Rights Building v Strasbourgu, dne 5. marca 1999, istočasno z zadevo Polat v. Turčija. Sodišče je imelo pred zaslišanjem pripravljalni sestanek.

Pred Sodiščem so nastopili:

*a) predstavniki Vlade*

g. D. Tezcan,  
g. Özmen,  
g. B. Çaliskan,  
gdč. G. Akyüz, pooblaščenec vlade  
gdč. A. Günyaktı,  
g. F. Polat,  
gdč. A. Emüler,  
ga. I. Batmaz Keremoglu,  
g. B. Yildiz  
g. Y. Özbek, svetovalci;

*b) za Komisijo*

g. H. Danelius, delegat;

*c) za pritožnika*

g. G. Tuncer, član Odvetniške zbornice v Istanbulu, odvetnik.

Sodišče je poslušalo izjave g. Daneliusa, g. Tuncerja, g. Tezcana in g. Özmena.

## O DEJSTVIH

### *I. Okoliščine zadeve*

8. G. Hüseyin Karatas je Turek kurdskega izvora, rojen leta 1963. Živi v Istambulu, zaposlen kot psiholog.

9. V novembru 1991 je v Istambulu izdal zbirko poezij z naslovom "Pesem upornišva - Dersim \*1" (Dersim - Bir Isyanin Türküsü).

10. Dne 8. januarja 1992 je državni tožilec z istambulskega Sodišča državne varnosti št. 1 ("Državni tožilec", "Sodišče državne varnosti") pritožnika in njegovega založnika obtožil širjenja propagande proti "nedeljivi enotnosti države".

Med drugim se je skliceval na 8. člen zakona o preprečevanju terorizma (Zakon št. 3713 - glej 18. odstavek spodaj) in zahteval zaplembo izvodov spornega dela (glej 16. odstavek spodaj). Pri svoji zahtevi se je skliceval na naslednje odstavke iz navedene zbirke poezij:

"...

*(Svoboda je zakon rodu)*

...

velika strast se oblikuje  
v naših svetih rokah  
- luč nekdanjega Kurdistanu,  
dokler se ob belem dnevu Munzursuyu\*2 ne bo pordečil z našo krvjo  
ne bomo dopustili, da bi mladiči otomanske vlačuge teptali po njem  
saj smo se navsezadnje  
tisoče let pokoravali zakonu  
svoboda je zakon rodu.

*(V samoti so gledali nagrobnike)*

Srce Dersima je raztrgano na kose  
njegove serpentinaste ulice  
eksplozije dinamita  
hrup bagrov  
škornji vojakov

steklenička z zdravili v eni roki  
s strupom v drugi  
stolpi Babilona v ostalih  
Turki prihajajo  
s svojimi šolami  
s svojim jezikom  
v katerem predobro poznamo  
le besedo krutost ...

v hodnikih parlamenta  
na tribunah  
v garnizijah  
pripravljajo genocid  
kot ljudje ki ne poznajo meja ...

Na Hizirovo\* / glavo, glavo junaka,  
nikoli nismo videli  
ne slišali česa takega  
sprašujem te, brat,  
katera sveta knjiga bi dopustila tako krutost?  
...

*(V tišini so gledali proti vasici Dest)*

...  
in zdaj  
se krutost naglo širi  
naša kri se bo pomešala s prelito krvjo.

odpor in izdajstvo  
svoboda in predaja  
z ramo ob rami ...

ali nismo sprejeli zakona  
za tisoče let  
da bo kri umita s krvjo?  
...

*(V osamljenosti so padle na tla njihove solze)*

...  
tisoče let  
razdejanja ni spremenilo naših življenj  
za naš Kurdistan  
za naš Dersim  
žrtvovali bomo svoje glave, se napili s plamenom vstaje  
...

*(V samoti so naoljili karabinke in puške)*

... Pojdimo  
otroci neupogljivih  
slišali smo  
za vstajo v gorah  
lahko to slišimo in nič ne storimo?  
naj se začneta slavje in praznovanje  
naj se plameni, visoki kot hiše, dvignejo do neba  
da bodo še pred koncem dneva utihnili topovi  
častivredni Kurdistan  
lepi Kurdistan  
Kurdistan naš prijatelj  
...

*(Korakali so proti zakonom, da bi bili bratje)*

...  
Na tisoče let, tovariš,  
smo bili dobri znanci  
vseh barbarskih krutosti  
sprašujem te iz ljubezni do dobe, v kateri živiš  
koliko časa bomo še prenašali  
to krutost?

...  
k veličastnim goram, ki nas bodo vodile  
k svobodi ...

*(Zasnežene so gore)*

...  
mladiči otomanske vlačuge  
vseskozi razbijajo naše gore  
vode, ki tečejo  
naša pomlad

...  
pripravljajo genocid  
kot ljudje ki ne poznajo meja.

...  
tisoče let je bil oblegan naš rod  
v naši oblegani deželi

...

*(Gore pred nami oddajajo zvoke snega)*

...  
nebrzdana jeza v mojem srcu  
nemo sovraštvo

(...)  
zakoni ne dajejo možnosti  
vstaja prihaja iz gora  
tisočletja zgodovine  
nekateri so umrli zanjo  
nekateri korakajo v svojo smrt.

*(Korakali so proti samoti)*

...tisti, ki so bili  
le peščica pogumnih mož  
upanje in odpor  
njihovih blagoslovljenih teles  
ki so, kos za kosom, okrasili svobodo

tisti, ki so pred nami  
korakali v svojo smrt ...

Mladi Kurdi,  
"star sem petinsedemdeset let  
umrem kot mučenik  
pridružim se mučenikom Kurdistana  
Dersim je bil poražen  
a kurdizem  
in Kurdistan bosta živela  
mladi Kurd naj se maščuje"  
ko življenje zapusti to telo  
moje srce ne bo ječalo  
kakšna sreča  
doživeti ta dan

pridružiti se mučenikom Kurdistana.

...

*(Tudi Aliser je mrtev)*

...

Stoletja smo živeli brez države,  
v izgnanstvu, med stoletnimi  
pokoli  
po poteh  
smo vlekli za sabo meč  
a meč nas nikoli ni podjarmil

...

častivredni šejk Aliser Hasananski\*1  
je bil dovolj pogumen, da je vedel, kako umreti  
za svojo čast, domovino in svobodo...

kako naj pripovedujem  
tistim, ki bodo prišli za nami  
vse, kar je pogumno in herojsko  
prežema moje telo s srčnostjo.

...

Vabim vas v svobodo  
v smrt  
v teh gorah  
v to sveto pomlad  
korakamo vstric s smrtjo,  
svoboda je blagoslovljena s smrtjo,  
vabim vas umreti;  
- čas je ranjen kot utrip srca.

...

*(Izgnanstvo)*

...

Garnizije  
šole garnizij  
otroci  
ženske ...  
hrabri mladci  
pesmi maščevanja  
matere otrok  
z roko v roki  
z ramo ob rami  
predaja in odpor  
in dostojanstvo  
in čast  
in ponos Kurda  
postanejo  
z zaobljubami, ki so jih izrekli  
Mazlum Dogans\*1  
Ali Haydar Yildizes  
Hayri Durmuses  
Delil Dogans  
počasi  
kapljica za kapljico  
skrivna vstaja."

11. Pritožnik je obtožbe pred Sodiščem državne varnosti zanikal in v zagovoru še posebej navedel, da je odlomek v narekovajih (glej 10. odstavek zgoraj) citat, ki nikakor ni izražal njegovega mnenja.

12. Dne 22. februarja 1993 je Sodišče državne varnosti, ki so ga sestavljali dva civilna in en vojaški sodnik, sklenilo, da je pritožnik kriv vseh obtožb, in ga obsodilo v skladu z členom 8(1) zakona št. 3713 na zaporno kazen enega leta in osmih mesecev in odškodnino v višini 41.666.666 TRL, ki naj bi jo plačal v desetih mesečnih obrokih. Prav tako je sodišče odredilo zaplembo spornih publikacij.

Sodišče državne varnosti je v celoti upoštevalo navedbe državnega tožilca in med drugim ugotovilo, da so sporne poezije govorile o določeni pokrajini v Turčiji kot o "Kurdistanu" in slavile uporniška gibanja v tej pokrajini ter jih označile kot kurdski boj za nacionalno neodvisnost.

Po mnenju Sodišča državne varnosti je bilo v vsem delu čutiti očitno poveličevanje, ki predstavlja separatistično propagando, škodljivo za enotnost turškega naroda in ozemeljske celovitosti turške države, kar opravičuje obsodbo g. Karatasa.

13. V sodbi z dne 1. julija 1993 je kasacijsko sodišče zavrnilo pritožnikovo pritožbo. Tudi njegova kasnejša pritožba pri istem sodišču za ponovno obravnavo je bila zavrnjena.

14. Dne 30. oktobra 1995 je začel veljati Zakon št. 4126, sprejet 27. oktobra 1995. Ta zakon je med drugim določal skrajšanje zapornih kazni po 8. členu Zakona št. 3713 in zvišanje odškodnin (glej 18. odstavek spodaj). V prehodni odločbi v zvezi z 2. členom je Zakon št. 4126 določal, da grede obsodbe po 8. členu Zakona 3713 uradno v revizijo (glej 19. odstavek spodaj).

15. Sodišče državne varnosti je torej ponovno proučilo glavne točke pritožnikove zadeve. V sodbi z dne 19. aprila 1996 je znižalo zaporno kazen g. Katarasa na eno leto, en mesec in deset dni ter zvišalo odškodnino na 111.111.110 TRL.

Kasacijsko sodišče je 1. decembra 1997, ko je odločalo o pritožnikovi pritožbi potrdilo to odločbo.

V tistem času je g. Karatas še vedno prestajal svojo kazen v zaporu Ümraniye v Istanbulu.

## II. Ustrezna domača zakonodaja in praksa

### A. Kazenska zakonodaja

#### 1. Kazenski zakonik

16. Ustrezne odločbe kazenskega zakonika določajo naslednje:

#### **člen 2 § 2**

"Kadar se zakonske določbe, veljavne v času storitve kaznivega dejanja, razlikujejo od tistih v kasnejši zakonodaji, se morajo uporabiti določbe, ki so milejše za storilca."

#### **člen 36 § 1**

"V primeru obsodbe mora sodišče določiti odvzem in zaplembo predmetov, ki so bili uporabljeni za storitev ali pripravo kaznivega dejanja ali prestopka ..."

#### 2. Zakon o tisku (št. 5680 z dne 15. julija 1950)

17. 3. člen zakona o tisku št. 5680 določa:

### **3. člen**

"V tem zakonu izraz "periodični tisk" pomeni časopise, poročila tiskovnih agencij in ostale tiskane zadeve, objavljene v rednih presledkih.

"Objaviti" pomeni razstaviti, izdati, distribuirati, oddati, prodati ali dati v prodajo tiskano zadevo v prostorih, odprtih za javnost, kjer jo lahko vsi vidijo.

Kaznivo dejanje ni bil storjen preko sredstva tiska, če ni prišlo do objave, razen v primeru, da gre za material, ki je sam po sebi nezakonit."

### *3. Zakon o preprečevanju terorizma (Zakon št. 3713)*

18. Akt o preprečevanju terorizma (Zakon št. 3713 z dne 12. aprila 1991) je bil dopolnjen z Zakonom št. 4126 z dne 27. oktobra 1995, ki je začel veljati 30. oktobra 1995 (glej 19. odstavek spodaj). 8. in 13. člen določata naslednje:

### **prejšnji člen 8 § 1**

"Pisna in ustna propaganda, zbiranja, zborovanja in demonstracije, katerih cilj je spodkopavanje ozemeljske celovitosti republike Turčije ali nedeljive enotnosti naroda, so prepovedani, ne glede na uporabljene metode ali namen. Osebo, ki sodeluje pri takih dejavnostih, se obsodi na najmanj dve leti do največ pet let zaporne kazni ter na denarno kazen v višini od petdeset milijonov do sto milijonov turških lir."

### **novi člen 8 § 1 in 3**

"Pisna in ustna propaganda, zbiranja, zborovanja in demonstracije, katerih cilj je spodkopavanje ozemeljske celovitosti republike Turčije ali nedeljive enotnosti naroda so prepovedani. Osebo, ki sodeluje v takih dejavnostih, se obsodi na najmanj eno leto do največ tri leta zaporne kazni ter na denarno kazen v višini od sto milijonov do tristo milijonov turških lir. Zaporne kazni za povratnika ni mogoče spremeniti v denarno kazen.

...

Kadar je kaznivo dejanje propagande, navedeno v prvem odstavku, storjeno preko tiskanih sredstev ali sredstev javnega obveščanja, razen periodičnega tiska v smislu iz drugega odstavka, se odgovorni avtorji in lastniki sredstev javnega obveščanja obsodijo na najmanj šestmesečno in največ dveletno zaporno kazen ter plačilo denarne kazni v višini od sto milijonov do tristo milijonov turških lir ..."

### **prejšnji 13. člen**

"Zapornih kazni za kazniva ravnanja, ki so določena v tem zakonu, ne mogoče spremeniti v denarne kazni ali v druge ukrepe in tudi pogojna obsodba ni mogoča.."

### **novi 13. člen**

"Zapornih kazni za kazniva ravnanja, ki so določena v tem zakonu, ne morejo biti spremenjene v denarne kazni ali v druge ukrepe, in tudi pogojna obsodba ni mogoča, vendar se odločbe tega člena ne nanašajo na obsodbe po 8. členu."

### *4. Zakon št. 4126 z dne 27. oktobra 1995, ki dopolnjuje Zakon št. 3713*



19. Zakon z dne 27. oktobra 1995 vsebuje "prehodno odločbo v zvezi z drugim členom", ki se nanaša na dopolnila tega zakona določb o kazni (glej 18. odstavek zgoraj) 8. člena Zakona št. 3713. Prehodna določba določa:

"V enem mesecu po začetku veljave tega zakona, mora sodišče, ki je izdalo sodbo, ponovno preučiti primer osebe, obsojene po 8. členu Akta o preprečevanju terorizma (Zakon št. 3713), ter v skladu z dopolnilom ... k 8. členu Zakona št. 3713 ponovno presoditi o dolžini izrečene zaporne kazni te osebe in odločiti, ali je zanj mogoče uporabiti 4. in 6. člena Zakona št. 647 z dne 13. julija 1965."

#### *5. Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (Zakon št. 647 z dne 13. julija 1965)*

20. Ustrezne določbe 5. člena Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (Zakon št. 647) določajo:

"Pojem "denarna kazen" pomeni plačilo vsote, določene v okviru zakonskih omejitev, državni blagajni ...

Če po vročitvi odločitev o plačilu obsojena oseba ne plača denarna kazen v določenem roku, mora ta oseba po odločitvi državnega tožilca odslužiti kazen v zaporu, in sicer po en dan za vsakih 10.000 TRL, ki jih dolguje ...

Zaporna kazen za neplačano denarno kazen torej ne sme preseči treh let ..."

#### *6. Zakonik o kazenskem postopku*

21. Ustrezne odločbe Zakonika o kazenskem postopku v zvezi z razlogi, ki jih lahko obsojenci uveljavljajo v kasacijski pritožbi zoper prvostopne sodbe, določajo:

### **307. člen**

"Kasacijska pritožba se lahko nanaša le na zakonitost spodbijane sodbe.

Neuporaba ali napačna uporaba zakonske določbe pomeni nezakonitost."

### **308. člen**

"Kršitev zakona je očitna v naslednjih primerih:

1. ko sodišče ni ustanovljeno v skladu z zakonom;
  2. če pri odločanju sodeluje sodnik, ki mu zakon prepoveduje sodelovanje;
- ..."

## **B. Primeri sodne prakse, ki so jo predložile stranke**

22. Vlada je predložila izvode več odločitev tožilca o umiku obtožnice pred Sodiščem državne varnosti v Ankari proti osebam, osumljenim vzpodbujanja ljudi k mržnji in sovraštvu, posebno na verski osnovi (312. člen Kazenskega zakonika), ali širjenja separatistične propagande proti nedeljivi enotnosti države (8. člen Zakona št. 3713 - glej 18. odstavek zgoraj). V večini primerov, kjer je bilo kaznivo ravnanje storjeno preko publikacij, so razlogi, podani za odločitev tožilca, vključevali ugotovitve, da je postopek zastaral, da ni bilo mogoče ugotoviti nekaterih sestavnih elementov kaznivega ravnanja, ali pa, da so bili dokazi pomankljivi. Drugi razlogi so bili, da sporne publikacije niso bile distribuirane, da ni bilo nezakonitega namena, da niso bila ugotovljena dejstva, ali pa, da ni bilo mogoče določiti odgovornih oseb.

Nadalje je Vlada predložila številne sodbe Sodišča državne varnosti kot primere, v katerih so obtožence, obtožene zgoraj omenjenih prestopkov, spoznali za nedolžne, in sicer: **1991/23** - 75 - 132 - 177 - 100; **1992/33** - 62 - 73 - 89 - 143; **1993/29** - 30 - 38 - 39 - 82 - 94 - 114; **1994/3** - 6 - 12 - 14 - 68 - 108 - 131 - 141 - 155 - 171 - 172; **1995/1** - 25 - 29 - 37 - 48 - 64 - 67 - 84 - 88 - 92 - 96 - 101 - 120 - 124 - 134 - 135; **1996/2** - 8 - 18 - 21 - 34 - 38 - 42 - 43 - 49 - 54 - 73 - 86 - 91 - 103 - 119 - 353; **1997/11** - 19 - 32 - 33 - 82 - 89 - 113 - 118 - 130 - 140 - 148 - 152 - 153 - 154 - 187 - 191 - 200 - 606; **1998/6** - 8 - 50 - 51 - 56 - 85 - 162.

Sodišče državne varnosti je, zlasti kar zadeva postopke proti avtorjem del, ki obravnavajo problem Kurdov, v teh primerih utemeljilo svoje sodbe na podlagi dejstva, da ni šlo za širjenje "propagande", enega sestavnih elementov kaznivega ravnanja, ali pa zaradi objektivnega značaja uporabljenih besed.

23. Pritožnik je predložil seznam del, zoper katere je bil sprožen sodni postopek na Sodišču državne varnosti, skupaj s splošnimi informacijami o izrečenih obsodbah in postopki, ki so bili tedaj v teku, proti številnim pisateljem in založnikom. Kot primere je predložil kopije več sodb proti I. B.-ju, pisatelju, in proti A. N. Z.-ju, uredniku, ki sta bila obsojena za vzpodbujanje k storitvi kaznivih ravnanj in za širjenje prokurdske propagande. Šlo je za naslednje sodbe: **1991/149**; **1993/109** - 148 - 169 - 229 - 233; **1994/28** - 143 - 249 - 257; **1995/10** - 32 - 84 - 225 - 283 - 319 - 327 - 436; **1996/87** - 136 - 175 - 213 - 214 - 252; **1997/49** - 50 - 53 - 63 - 120 - 167 - 274 - 571; **1998/22** - 23.

### **C. Sodišča državne varnosti**

24. Sodišča državne varnosti so bila ustanovljena z Zakonom št. 1773 z dne 11. julija 1973, v skladu s 136. členom Ustave iz leta 1961. Ta zakon je dne 15. junija 1976 razveljavilo Ustavno sodišče. Omenjena sodišča je ponovno uvedla v turški sodni sistem Ustava iz leta 1982. V naslednjem odstavku so navedeni razlogi za njihovo ponovno uvedbo::

"Pride lahko do dejanj, ki vplivajo na obstoj in stabilnost države, pri katerih je potrebna posebna sodna oblast, ki bo sodbe podala hitro in na primeren način. Za take primere je potrebno ustanoviti Sodišča državne varnosti. Po načelih naše ustave je prepovedano ustanavljati posebna sodišča, ki bi izrekla sodbo o določenem dejanju, ko je bilo to že storjeno. Zato naša ustava določa ustanovitev Sodišč državne varnosti, da bodo sodila o zadevah, ki vsebujejo zgoraj omenjena kazniva ravnanja. Glede na to, da so bile posebne določbe, ki določajo njihovo pristojnost, vnaprej uzakonjene, in, da so bila sodišča ustanovljena, preden je bil storjeno kakšno kaznivo ravnanje ..., ne moremo reči, da gre za sodišča, ki so bila ustanovljena z namenom, da obravnavajo ta ali druga dejanja po tem, ko je bilo to že storjeno."

Sestava in delovanje Sodišč državne varnosti sta določena z naslednjimi predpisi.

#### *1. Ustava*

25. Ustavne določbe, ki urejajo organizacijo sodišč, so naslednje:

#### **člen 138 § § 1 in 2**

"Sodniki morajo biti pri opravljanju svojih dolžnosti neodvisni: sodbo morajo izreči glede na svoje osebno prepričanje ter v skladu z Ustavo, statutom in zakonom.

Noben organ, oblast, ... ali ... oseba ne sme dajati ukazov ali navodil sodiščem ali sodnikom, ki izvršujejo svojo sodno oblast, jim pošiljati okrožnic ali jim dajati priporočil ali predlogov."

#### **člen 139 § 1**

"Sodnikov nihče ne more premestiti ali prisilno upokojiti brez njihovega soglasja, dokler ne dosežejo starosti, ki jo določa Ustava..."

#### **člen 143 § 1 - 5**

"Sodišča državne varnosti se ustanovijo, da bodo sodila o kaznivih ravnanjih proti Republiki, katere sestavne lastnosti so določene z Ustavo, proti ozemeljski celovitosti države ali nedeljivi enotnosti naroda ali proti svobodnemu demokratičnemu sistemu, ter o kaznivih ravnanjih, ki neposredno vplivajo na notranjo ali zunanjo varnost države.

Sodišča državne varnosti sestavljajo predsednik, dva redna člana, dva nadomestna člana, tožilca in zadostnega števila njegovih namestnikov.

Predsednik, eden od rednih članov, eden od nadomestnih članov in tožilec se izberejo med sodniki in javnimi tožilci prve stopnje v skladu s postopkom, določenim v posebnih zakonih; eden rednih članov in eden od nadomestnih se določita med vojaškimi sodniki prve stopnje, namestnika tožilca pa med javnimi tožilci in vojaškimi sodniki.

Predsedniki, redni in nadomestni člani ... Sodišč državne varnosti so imenovani za dobo štirih let, ki jo je mogoče obnoviti.

O pritožbah proti sodbam Sodišč državne varnosti odloča kasacijsko sodišče.

#### **člen 145 § 4**

"Vojaški pravni postopki

Osebnе pravice in dolžnosti vojaških sodnikov ... ureja zakon v skladu z načeli neodvisnosti sodišč, jamstva, ki jih uživajo sodniki, in zahtevami vojaške službe.

Odnosi med vojaškimi sodniki in poveljniki, katerim služijo pri izvajanju svojih ne-sodnih dolžnosti, morajo prav tako biti urejeni z zakonom..."

2. Zakon št. 2845 o ustanovitvi in o postopkovnih pravilih Sodišč državne varnosti

26. Ustrezne odločbe Zakona št. 2845 o Sodiščih državne varnosti, zasnovane na 143. členu Ustave, določajo:

#### **1. člen**

"V glavnih mestih provinc .... se ustanovijo Sodišča državne varnosti, ki sodijo osebам, obtoženim kaznivih ravnanj proti Republiki, katere sestavne lastnosti so določene z Ustavo, proti ozemeljski celovitosti države ali nedeljivi enotnosti naroda ali proti svobodnemu, demokratičnemu sistemu, ter kaznivih ravnanj, ki neposredno vplivajo na notranjo ali zunanjo varnost države."

#### **3. člen**

"Sodišča državne varnosti sestavljajo predsednik, dva redna člana in dva nadomestna člana."

#### **5. člen**

"Predsednik Sodišča državne varnosti, eden od (dveh) rednih članov in eden od (dveh) nadomestnih članov so civilni ... sodniki, drugi člani, redni ali nadomestni, pa vojaški sodniki prve stopnje..."

#### **člen 6 § 2, 3 in 6**

"Imenovanje vojaških sodnikov kot rednih ali nadomestnih članov mora potekati v skladu s postopkom, določenim v ta namen v Zakonu o vojaških sodiščih."

Predsednik in redni ali nadomestni člani Sodišč državne varnosti ... štiri leta ne morejo biti imenovani na drug položaj ali mesto brez njihove privolitvije ... razen v primerih, ki jih določa ta zakon ali druga zakonodaja...

...

Če se pristojni odbori ali oblasti po preiskavi zoper predsednika ali rednega ali nadomestnega člana Sodišča državne varnosti, ki so jo izvedli v skladu z ustrezno zakonodajo, odločijo za spremembo delovnega mesta dotične osebe, lahko spremenijo delovno mesto ali samo delo tega sodnika ... v skladu s postopkom, določenim v ustrezni zakonodaji."

#### **člen 9 § 1**

"Sodišča državne varnosti so pristojna za odločanje o kaznivih ravnanjih:

...

(d) ki so v zvezi z dogodki, zaradi katerih je bilo potrebno razglasiti izredno stanje, v pokrajinah, kjer je bilo izredno stanje uvedeno v skladu s 120. členom Ustave.

(e) storjenih proti Republiki, katere lastnosti so določene z Ustavo, proti nedeljivi enotnosti države - v pomenu državnega ozemlja in njene nacije - ali proti svobodnemu, demokratičnemu sistemu, ter o kaznivih ravnanjih, ki neposredno vplivajo na notranjo ali zunanjo varnost države.

..."

#### **člen 27 § 1**

"Kasacijsko sodišče odloča o pritožbah proti sodbam Sodišč državne varnosti."

#### **člen 34 § 1 in 2**

"Predpisi, ki določajo pravice in dolžnosti ... vojaških sodnikov, imenovanih v Sodišča državne varnosti, njihov nadzor ..., kdaj se zoper njih sproži disciplinski postopek, kdaj se jim naloži disciplinska kazen, kdaj se sproži preiskava in sodni postopek v zvezi s prestopki, ki so jih storili pri opravljanju svoje dolžnosti ... morajo biti prav tako določeni v ustreznih odločbah zakonov, ki urejajo njihov poklic.

Ugotovitve kasacijskega sodišča o vojaških sodnikih, njihovih ocenah, ki jih sestavijo sodni komisarji Ministrstva za pravosodje ... ter dosjeji o morebitnih poizvedbah v zvezi z njimi ... morajo biti posredovani Ministrstvu za pravosodje."

#### **38. člen**

"Sodišče državne varnosti lahko postane vojaško sodišče, pod pogoji, določenimi v nadaljnjem besedilu, ko je bilo razglašeno izredno stanje v delu ozemlja ali na celotnem ozemlju, ki je v

pristojnosti sodne oblasti ustreznega Sodišča državne varnosti, če je na tem ozemlju več kot eno Sodišče državne varnosti..."

### *3. Zakon o vojaških sodnikih ( št. 357)*

27. Ustrezne odločbe zakona o vojaških sodnikih so naslednje:

#### **dopolnilni 7. člen**

"Primernost vojaških sodnikov ... imenovanih za redne ali nadomestne člane Sodišč državne varnosti, potrebne za povišanje plače ali napredovanje po stopnjah ali na podlagi delovne dobe, se določijo na osnovi poročil, sestavljenih v skladu s postopkom, določenim v nadaljnjem besedilu, kot ga določa ta zakon in Zakon o osebju turških oboroženih sil (Zakon št. 926).

(a) Prvi odgovorni za oceno in sestavo poročil o vojaških sodnikih, rednih ali nadomestnih članih, je državni sekretar Ministrstva za obrambo, za njim pa minister za obrambo.

..."

#### **dopolnilni 8. člen**

"Člane ... Sodišč državne varnosti, ki so vojaški sodniki ... imenuje odbor, sestavljen iz vodje osebja in pravnega svetovalca poveljstva, vodje in pravnega svetovalca osebja vojaške enote, v kateri omenjena oseba služi, ter direktorja za vojaške pravne zadeve z Ministrstva za obrambo..."

#### **člen 16, (1) in (3)**

"Vojaški sodniki ... so imenovani z odlokom, ki ga skupaj izdeta minister za obrambo in premier ter predložita predsedniku republike v odobritev, v skladu z določbami o imenovanju in premestitvi pripadnikov oboroženih sil...

...

Pri postopku za imenovanje vojaškega sodnika morajo biti upoštevane ocene kasacijskega sodišča, poročila komisarjev z Ministrstva za pravosodje ter poročila, ki jih sestavijo nadrejeni..."

#### **člen 18 (1)**

"Predpisi, ki urejajo višino plač, povišanje plače in različne osebne pravice vojaških sodnikov, ... morajo biti prav tako določeni z predpisi, ki se nanašajo na častnike."

#### **29. člen**

"Minister za obrambo lahko vojaškim sodnikom, potem ko jih je zaslišal, izreče naslednje disciplinske sankcije:

A. Opozorilo, ki se v pisni obliki izroči dotični osebi, da mora ta biti bolj pazljiva pri izvrševanju svojih dolžnosti.

...

B. Ukor, ki se v pisni obliki izroči dotični osebi, zaradi tega ker je bilo določeno dejanje ali vedenje graje vredno.

...

Navedene sankcije so dokončne, omenjene v poročilu o dotični osebi ter vnešene v njeno osebno kartoteko..."

### **38. člen**

"Ko vojaški sodniki ... zasedajo na sodišču, morajo nositi posebno obleko, ki jo imajo tudi civilni člani sodišča..."

#### *4. Vojaški kazenski zakonik*

28. 112. člen Vojaškega kazenskega zakonika z dne 22. maja 1930 določa:

"Kdor kot državni funkcionar zlorabi oblasti zato, da bi vplival na vojaško sodišče, se kaznuje z zaporno kaznijo do petih let."

#### *5. Zakon št. 1602 z dne 4. julija 1972 o Vrhovnem vojaškem upravnem sodišču*

29. 22. člen Zakona št. 1602 določa, da je prvi oddelek Vrhovnega vojaškega upravnega sodišča pristojen za obravnavanje zahtev za razveljavitev odločb ter zahtev za odškodnino na osnovi sporov, ki so v zvezi z osebnim statusom častnikov, še posebej v zvezi s poklicnim napredovanjem.

#### **POSTOPEK PRED KOMISIJO**

30. G. Karatas se je Komisiji pritožil 27. avgusta 1993. V pritožbi je trdil, da ni bil deležen pravičnega sojenja s strani Sodišča državne varnosti, saj tega ni mogoče upoštevati kot neodvisnega in nepristranskega sodišča v smislu iz člena 6 § 1 Konvencije. Navedel je tudi, da njegova obsodba zaradi objave njegovih poezij pomeni kršitev 9. in 10. člena Konvencije, obravnavanima skupaj s 14. členom Konvencije ali ločeno.

22. Komisija je pritožbo (št. 23168/94) razglasila za sprejemljivo 14. oktobra 1996. V svojem poročilu z dne 11. decembra 1997 (prejšnji 31. člen) je navedla, da gre po njenem mnenju za kršitev 10. člena (s 26 glasovi za in 6 glasovi proti) obravnavanega skupno z 9. členom, ter člena 6 § 1 (z 31 glasovi za in 1 proti).

Celotno besedilo mnenja Komisije in delno ločenih mnenj je v prilogi te sodbe.

#### **ZAKLJUČNA IZVAJANJA PRED SODIŠČEM**

32. V svojem memorandumu in na obravnavi je Vlada od Sodišču predlagala, naj zavrne pritožbo g. Karatasa, saj po njenem mnenju ni prišlo do kršitve členov 6 § 1, 9 ali 10 Konvencije.

33. Pritožnik je Sodišče pozval, naj ugotovi kršitev členov 6 § 1, 9 in 10 Konvencije ter se, v bistvu, pritožil tudi zaradi kršitve 7. člena. Prav tako je zahteval od sodišča tudi pravično zadoščenje po 41. členu Konvencije.

#### **GLEDE PRAVA**

## *I. O predmetu spora*

34. Pred Sodiščem se je pritožnik pritožil tudi zaradi kršitve 7 člena Konvencije. Sodišče ugotavlja, da se z obravnavanjem tega pritožbenega razloga ne more ukvarjati (glej, *mutatis mutandis*, sodbo Finlay proti Veliki Britaniji z dne 25. februarja 1997, Poročila o sodbah in sklepih 1997-I, str. 277, § 63), ker ga g. Karatas ni vložil v postopku o sprejemljivosti pritožbe pred Komisijo (glej 30. odstavek zgoraj).

## *II. Očitana kršitev 9. in 10. člena Konvencije*

35. V svoji pritožbi je g. Karatas navedel, da njegova obsodba po 8. členu Zakona o preprečevanju terorizma (Zakon št. 3713) predstavlja kršitev 9. in 10. člena Konvencije. Vendar na obravnavi pred Sodiščem ni ugovarjal obravnavanju te pritožbe s stališča 10. člena, kot je to storila Komisija (glej 31. odstavek zgoraj). V tej zvezi je Sodišče poudarilo, da je samo pristojno za pravno opredelitev dejstev zadeve, zato ni dolžno upoštevati opredelitev, ki jih poda pritožnik, vlada ali Komisija (glej sodbo Guerra in drugi v. Italija z dne 19. februarja 1998, Poročila 1998-I, str. 223, § 44).

10. člen Konvencije določa:

"1. Vsakdo ima pravico do svobodnega izražanja. Ta pravica obsega svobodo mišljenja ter sprejemanja in sporočanja obvestil in idej brez vmešavanja javne oblasti in ne glede na meje. Ta člen ne preprečuje državam, da zahtevajo dovoljenje za delo radijskih, televizijskih in kinematografskih podjetij.

2. Izvrševanje teh svoboščin vključuje tudi dolžnosti in odgovornosti in je zato lahko podvrženo obličnostnim pogojem, omejitvam in kaznim, ki jih določa zakon in ki so nujne v demokratični družbi zaradi varnosti države, njene ozemeljske celovitosti, zaradi javne varnosti, preprečevanja neredov ali zločinov, za zavarovanje zdravja ali morale, za zavarovanje ugleda ali pravic drugih ljudi, za preprečitev razkritja zaupnih informacij ali za varovanje avtoritete in nepristranskosti sodstva."

36. Pritožnik, Vlada in Komisija so se strinjali, da je bila obsodba pritožnika poseganje v izvrševanje njegove pravice do svobodnega izražanja. Tako poseganje pomeni kršitev 10. člena, razen v primeru, če ustreza zahtevam 2. odstavka 10. člena. Zatorej mora Sodišče ugotoviti, ali je bilo vmešavanje "določeno z zakonom", uporabljeno za doseg enega ali več zakonitih ciljev, ki so določeni v 2. odstavku, in "nujno v demokratični družbi", da se ti cilji dosežejo.

### *1. "Določeno z zakonom"*

37. Pritožnik o tej točki ni podal svojega mnenja.

38. Vlada je navedla, da so bili sestavni elementi kaznivih ravnanj po 8. členu pojasnjeni z amandmajem k tej določbi, sprejetim z Zakonom št. 4126. 8. člen naj bi bil zdaj dovolj jasen. Pritožnik se je lahko skliceval na amandma, ko je bil njegov primer v ponovni obravnavi po tem, ko je začel veljati Zakon št. 4126 (glej 19. odstavek zgoraj).

39. Delegat Komisije je na obravnavi zaslišanju pred Sodiščem trdil, da je besedilo 8. člena precej nejasno ter da je mogoče dvomiti o tem, ali ustreza pogojem jasnosti in predvidljivosti v zahtevi 2. odstavka 10. člena, da mora biti vmešavanje "predpisano z zakonom". Navedel pa je, da se je Komisija strinjala, da je z 8. členom ustvarjena zadostna pravna podlaga za obsodbo pritožnika, ter zaključila, da je bilo vmešavanje "predpisano z zakonom".

40. Sodišče je upoštevalo pripombo delegata o nejasnosti 8. člena Akta iz leta 1991. Vseeno pa se Sodišče strinja s Komisijo, da je mogoče, upoštevajoč, da je obsodba pritožnika zasnovana na 8. členu zakona št. 3713, poseganje v njegovo pravico do svobode izražanja šteti kot "določeno z zakonom".

### *2. Zakoniti cilj*

41. Vlada je navedla, da je bil cilj spornega vmešavanja ne le obvarovati "državno varnost" in preprečiti "(javne) nered", kot je to ugotovila Komisija, ampak tudi ohraniti "ozemeljsko celovitost" ter "nacionalno enotnost".

42. Komisija je s svoje strani ugotovila, da je obsodba pritožnika predstavljala del prizadevanj oblasti za boj proti nezakonitim terorističnim dejavnostim ter za ohranitev državne in javne varnosti, kar sta po členu 10 § 2 zakonita cilja.

43. Pritožnik je dopustil možnost, da bi cilj vmešavanja lahko bil preprečitev "neredov".

44. Glede na občutljivost varnostnih razmer v jugovzhodni Turčiji (glej sodbo Zana v. Turčija z dne 25. novembra 1997, Poročila 1997-VII, str. 2539, § 10) ter glede na dejstvo, da morajo biti oblasti v pripravljenosti pri dejanjih, ki bi lahko vzpodbudila k dodatnemu nasilju, Sodišče glede ukrepov proti pritožniku ugotavlja, da so lahko bili potrebni za doseg nekaterih ciljev, ki jih je omenila Vlada, in sicer za varovanje državne varnosti, ozemeljske celovitosti ter preprečitev neredov in zločinov. To zagotovo drži, kadar - kot v jugovzhodni Turčiji v času okoliščin zadeve - separatistično gibanje uporablja metode, ki se opirajo na uporabo nasilja.

### *3. "Nujno v demokratični družbi"*

#### **(a) Navedbe udeležencev v postopku pred Sodiščem**

##### *i) Pritožnik*

45. Pritožnik je trdil, da so bili pravi razlogi za njegovo obsodbo ti, da je v svojih pesmih govoril o Kurdi in "Kurdistanu". Torej je njegov edini zločin po mnenju oblasti ta, da se ni držal uradne smeri.

Treba je upoštevati dejstvo, da je sporno delo zbirka pesmi, v katerih je avtor izrazil svoje misli, jezo, občutke in radost z barvitim jezikom, ki je vseboval tudi nekaj prispevkov. Knjiga je bila torej predvsem literarno delo in naj bi se obravnavala kot taka.

##### *ii) Vlada*

46. Vlada je trdila, da so pritožnikove poezije vzpodbujale separatistično propagando. 10. člen dopušča pogodbenim strankam posebno obširne meje presoje v primerih, kjer je njihovo ozemeljsko celovitost ogrozil terorizem, in vmešavanje, kot v danem primeru, posega v pravice le nekaj osamljenih posameznikov. V takem duhu je, na primer, Novi zakonik o kazenskem postopku v Franciji s členom 410/1 jasno določil temeljne interese naroda, ki so neodvisnost, ozemeljska celovitost, varnost, republiški značaj njegovih ustanov, obramba, diplomacija ter zaščita njegovih ljudi v Franciji in po svetu. To so bila področja, kjer je bila meja presoje države tradicionalno obširnejša. Še več, ko to primerjamo z razmerami v Turčiji - kjer je PKK (kurdistska delavska stranka) sistematično izvajala pokole žensk, otrok, učiteljev in rekrutov -, vidimo, da je bila dolžnost turških oblasti, da prepovejo vso separatistično propagando, ki lahko vzpodbuja le k nasilju in sovražnosti med različnimi skupinami družbe in zato ogroža človekove pravice in demokracijo.

##### *iii) Komisija*

47. Komisija je prav tako opozorila na "dolžnosti in odgovornosti", omenjene v drugem odstavku 10. člena, zaradi katerih je za ljudi, ki izražajo v javnosti mnenje o občutljivih političnih temah, pomembno, da se prepričajo, da s tem ne opravičujejo "nezakonitega političnega nasilja". Svoboda izražanja vseeno zajema pravico do sodelovanja pri odprtih razpravah o težavnih problemih, kot so tisti, s katerimi se je Turčija zato da bi analizirali osnovne vzroke za razmere ali izrazili mnenje o mogočih rešitvah.



Komisija je bila mnenja, da je posebnost dane zadeve dejstvo, da se je pritožnik odločil za izražanje preko poezije. Vendar pa je Komisija ugotovila, četudi je upoštevala posebne pravice pesnika, da deli pritožnikovih poezij povečujejo oboroženo vstajo proti turški državi in mučeništvo pri tej vstaji. Brani v sklopu besedila, bi nekateri izrazi lahko ustvarili med bralci vtis, da pritožnik vzpodbuja ali celo poziva k oboroženemu boju proti turški državi ter podpira nasilje v separatistične namene. Turške oblasti so torej lahko sklepale, da so poezije škodljive za državno in javno varnost. V danih okoliščinah pritožnikova obsodba in kazen lahko predstavljata odgovor na nujnost potreb družbe ter sta zato nujni v demokratični družbi.

## **(b) Ocena Sodišča**

48. Sodišče poudarja temeljna načela, ki so osnova za njegove sodbe v zvezi z 10. členom, ter so navedena, na primer, v sodbi Zana v. Turčija (navedena zgoraj, str. 2547-48, § 51), ter v sodbi Fressoz in Roire v. Francija z dne 21. januarja 1999 (Poročila-..., str. ..., § 45).

i) Svobodno izražanje predstavlja enega od pomembnih temeljev demokratične družbe in enega od osnovnih pogojev za njen napredek in samoizpolnitev vsakega posameznika. V 2. odstavku 10. člena Konvencije se svobodno izražanje nanaša ne le na "obvestila" ali "ideje", ki so ugodno sprejeti kot neželjivi ali neopredeljeni, temveč tudi na tiste, ki žalijo, šokirajo ali vznemirijo. Take so zahteve pluralizma, strpnosti in duhovne širine, brez katerih ni "demokratične družbe". Svobodno izražanje, kot je povzeto v 10. členu, ima izjeme, ki pa morajo biti tolmačene ozko, potreba po morebitnih omejitvah pa mora biti prepričljivo dokazana.

ii) Pridevnik "nujno" v smislu 2. odstavka 10. člena Konvencije kaže na obstoj "nujnosti potreb družbe". Pogodbene države imajo določene meje presoje pri določanju obstoja teh potreb, te meje pa se sproti prilagajajo evropskemu nadzoru ter upoštevajo zakon in odločitve, ki izhajajo iz njega, tudi s strani neodvisnih sodišč. Sodišče je torej pooblaščen, da izda pravnomočno sodbo o tem, ali je "omejitev" združljiva s svobodnim izražanjem, kot ga varuje 10. člen Konvencije.

iii) Pri uporabi svoje nadzorne sodne oblasti mora Sodišče preučiti sporno vmešavanje, upošteva zadevo kot celoto, vključno z vsebino spornih izjav ter okoliščin, v katerih so bile izrečene. Še zlasti mora določiti, ali je bilo vmešavanje "sorazmerno zakonitemu cilju, za katerega si država prizadeva", in, ali so bili razlogi, ki so jih državne oblasti navedle, da bi upravičile vmešavanje, "ustrezni in zadostni". Sodišče je to preučilo in se pričelo, da je državna oblast uporabila norme, ki ustrezajo načelom v 10. členu Konvencije, in, da njihove odločitve temeljijo na sprejemljivi presoji ustreznih dejstev.

49. Sporno delo je vsebovalo pesmi, ki so s pogosto uporabo patosa in metafor pozivale k samožrtvovanju za "Kurdistan", nekateri odlomki pa so bili še posebno napadalni do turških oblasti. Vzete dobesedno, lahko te poezije vzpodbujajo bralce k sovraštvu, uporabi in uporabi nasilja. Pri odločanju, ali so res imele tak učinek, je treba upoštevati dejstvo, da je sredstvo, ki ga je pritožnik uporabil, poezija, oblika umetniškega izražanja, namenjena le manjšemu delu bralcev.

Sodišče v zvezi s tem ugotavlja, da 10. člen vključuje tudi svobodo umetniškega izražanja - namreč svobodno sprejemanje in sporočanje obvestil in idej -, ki daje možnost sodelovanja pri javni izmenjavi kulturnih, političnih in družbenih obvestil in idej vseh vrst (glej, *mutatis mutandis*, sodbo Müller in drugi proti Švici z dne 24. maja 1988, Serija A št. 133. str. 19, § 27). Tisti, ki ustvarjajo, poustvarjajo, širijo ali razstavljajo umetniška dela, prispevajo k izmenjavi idej in mnenj, kar je za demokratično družbo bistvenega pomena. Zato je obveznost države, da neupravičeno ne posega v njihovo svobodo izražanja (*ibidem*, str. 22, § 33). Kar se tiče narave poezij v tej zadevi - ki j je Sodišče ni odobraval -, je treba upoštevati dejstvo, da 10. člen ne štiti le vsebine izraženih idej in obvestil, temveč tudi obliko, v katerih so izraženi (glej, *mutatis mutandis*, sodbo De Haes in Gijssels proti Belgiji z dne 24. februarja 1997, Poročila 1997-I, str. 236, § 48).

50. V tej zadevi zavzemajo poezije očitno politično dimenzijo. Z uporabo barvitih prisposodob izražajo globoko zakoreninjeno nezadovoljstvo velikega dela prebivalstva kurdskega izvora v Turčiji. V zvezi s tem je Sodišče opomnilo na dejstvo, da 2. odstavek 10. člena Konvencije le neznatno pokriva področje omejitev političnih govorov ali debat o zadevah, ki so javnega interesa (glej sodbo Wingrove proti

Veliki Britaniji z dne 25. novembra 1996, Poročila 1996-V, str. 1957, § 58). Nadalje, meje dopustne kritike so širše glede na vlado kot v zvezi z državljanom ali celo politikom. V demokratičnem sistemu morajo biti dejanja ali pomankljivosti vlade podvrženi natančnemu nadzoru ne le zakonodajnih in sodnih oblasti, temveč tudi javnega mnenja. Poleg tega mora biti vlada zaradi svojega dominantnega položaja zadržana pri uporabi kazenskih postopkov, posebno, kadar so na razpolago druga sredstva v odgovor na neupravičene napade in kritike njenih nasprotnikov. Vseeno pa ostaja v pristojnosti državnih oblasti odločitve, katere ukrepe bodo v vlogi poroka za javni red izvajale, pa čeprav so s področja kazenskega prava, saj naj bi se na take kritike odzvale primerno in brez pretiravanja (glej sodbo Incal proti Turčiji z dne 9. junija 1998, Poročila 1998-IV, str. 1567, § 54). Končno, kadar take kritike vzpodbujajo k nasilju proti posamezniku ali predstavniku države ali delu prebivalstva, imajo državne oblasti širšo mejo presoje pri ocenjevanju potrebe poseganja v svobodno izražanje.

51. Sodišče nadalje upošteva ozadje zadev, ki so mu predložene, posebno probleme v zvezi s preprečevanjem terorizma (glej zgoraj omenjeno sodbo Incal proti Turčiji, str. 1568, § 58). Zato je upoštevalo tudi zaskrbljenost turških oblasti nad širjenjem nazorov, ki bi po njihovem mnenju lahko še zaostri velike nemire, s katerimi ima Turčija težave že približno petnajst let (glej 44. odstavek zgoraj).

52. Sodišče vseeno ugotavlja, da je pritožnik zasebnik, ki je izrazil svoje nazore s poezijo - ki je po definiciji namenjena majhnemu delu občinstva -, ne pa preko javnih občil, kar je znatno omejilo njihov morebiten vpliv na "državno varnost", "(javni) red" in "ozemeljsko celovitost". Čeprav se nekateri odlomki poezij zdijo precej napadalni in bi lahko pozivali k uporabi nasilja, Sodišče ugotavlja, da jih zaradi njihove umetniške narave in omejenega vpliva ni mogoče obravnavati kot poziv k vstaji, temveč prej kot izraz globoke stiske ob težavnih političnih razmerah.

Nadalje Sodišče ugotavlja, da Sodišče državne varnosti v Ankari ni obsodilo g. Karatasa toliko zaradi vzpodbujanja k nasilju, temveč bolj zaradi širjenja separatistične propagande, ker je določeno območje v Turčiji imenoval "Kurdistan" in poveljeval uporniška gibanja v tistem območju (glej 12. odstavek zgoraj).

53. Nadalje in predvsem pa je Sodišče osuplo nad strogostjo pritožnikove kazni - posebno nad dejstvom, da je bil obsojen na več kot trinajstmesečno zaporno kazen - ter nad vztrajnimi prizadevanji tožilstva, da bi zagotovilo njegovo obsodbo. V tej zvezi Sodišče opaža, da je bila denarna kazen pritožniku zvišana za več kot dvakrat po začetku veljave Zakona št. 4126 (glej 19. odstavek zgoraj).

V zvezi s tem Sodišče ugotavlja, da sta narava in strogost kazni dejavnika, ki ju je potrebno upoštevati pri ugotavljanju sorazmernosti vmešavanja.

54. Obsodba g. Karatasa je bila torej nesorazmerna s cilji ki naj bi jih dosegla tožena država in zato ni bila "nujna v demokratični družbi". Zatorej je prišlo do kršitve 10. člena Konvencije.

### III. OČITANA KRŠITEV ČLENA 6 § 1 KONVENCIJE

55. Pritožnik se je pritožil, da je prisotnost vojaškega sodnika na Sodišču državne varnosti, ki mu je sodilo in ga obsodilo, pomenila, da ni bil deležen poštenega sojenja in da gre torej za kršitev člena 6 § 1 Konvencije, katerega ustrezni del določa:

"Vsakdo ima pravico, da ... o kakršnihkoli kazenskih obtožbah zoper njega ... pravično ... odloča neodvisno in nepristransko z zakonom ustanovljeno sodišče ..."

56. Vlada je tej trditvi oporekala, Komisija pa se je z njo strinjala.

57. Po pritožnikovih trditvah so vojaški sodniki, imenovani v Sodišča državne varnosti, kot je Sodišče državne varnosti v Istanbulu, podrejeni izvršilnim oblastem, saj so imenovani s skupnim odlokom ministra za obrambo in premiera, ki ga odobri predsednik republike. Pritožnik je poudaril dejstvo, da je njihova strokovna ocena, napredovanje in zagotovitev položaja pod nadzorom izvršnih oblasti in torej vojske.

Zaradi povezanosti z njimi je za vojaške sodnike nemogoče, da bi opravljali svoje delo na sodišču

neodvisno in nepristransko. Pritožnik je nadalje poudaril, da je neodvisnost in nepristranost vojaških sodnikov in zatorej sodišč, v katerihasedajo, ogrožena, ker ti sodniki ne morejo zavzeti stališča, ki bi lahko bilo v nasprotju z nazori njihovih poveljnikov.

Pritožnik je navedel, da je bila iz navedenih razlogov ogrožena neodvisnost in nepristranost Sodišča državne varnosti v Istanbulu, zato ni bil deležen poštenega sojenja, ampak je prišlo do kršitve člena 6 § 1 Konvencije.

58. Vlada se je na to odzvala s trditvijo, da predpisi, ki urejajo imenovanje vojaških sodnikov v Sodišča državne varnosti, in jamstva, ki so jih deležni pri opravljanju svoje sodne funkcije, zagotavljajo popolno ustreznost sodišč zahtevam neodvisnosti in nepristranosti v smislu člena 6 § 1. Vlada je oporekala pritožnikovi trditvi, da so vojaški sodniki odgovorni svojim nadrejenim. Prvič, poskus vplivanja na vojaškega sodnika pri opravljanju sodnih funkcij je prestop po 112. členu Vojaškega zakonika (glej 28. odstavek zgoraj). Drugič, strokovna ocena, ki jo je omenil pritožnik, se nanaša le na vedenje vojaškega sodnika pri njegovih dolžnostih izven sodišča. Vojaški sodniki imajo vpogled v ta poročila in lahko njihovo vsebino spodbijajo pred Vrhovnim vojaškim upravnim sodiščem (glej 29. odstavek zgoraj). Pri izvajanju sodnih funkcij je vojaški sodnik obravnavan na enak način kot civilni sodnik.

59. Vlada je dodala, da dejstvo, da je vojaški sodnik sodeloval v Sodišču državne varnosti, ni vplivalo na poštenost sojenja pritožniku. Nadrejeni vojaškega sodnika in javne oblasti, ki so ga imenovala v sodišče, niso imeli nikakršnega interesa v zvezi s postopkom ali končnim izidom zadeve.

Vlada je pred Sodiščem poudarila tudi potrebo po posebnem odnosu do varnostnih okoliščin, v katerih so bila ustanovljena Sodišča državne varnosti po 143. členu Ustave. Glede na izkušnje z oboroženimi silami in protiteroristično kampanjo so oblasti menile, da je ta sodišča potrebno okrepiti z vključitvijo vojaških sodnikov, saj bi z njimi pridobili potrebno strokovno znanje pri soočanju z nevarnostmi, ki bi lahko ogrozile varnost in celovitost države.

60. Komisija je zaključila, da Sodišče državne varnosti v Istanbulu ne more biti neodvisno in nepristransko sodišče v pomenu člena 6 § 1 Konvencije. Komisija se je s tem v zvezi sklicevala na svoje mnenje v primeru Incal proti Turčiji v svojem poročilu na podlagi 31. člena Konvencije z dne 25. februarja 1997, in na razloge, s katerimi je podprla svoje mnenje.

61. Sodišče opozarja na dejstvo, da je v svoji sodbi Incal proti Turčiji z dne 9. junija 1998 (Poročila 1998-IV, str. 1547) ter v sodbi Çiraklar proti Turčiji z dne 28. oktobra 1998 (Poročila 1998-, str. ...) obravnavalo argumente, podobne tem, ki jih Vlada navaja v svojih trditvah v dani zadevi. V omenjenih sodbah je Sodišče ugotovilo, da status vojaških sodnikov, kiasedajo v Sodiščih državne varnosti, delno zagotavlja njihovo neodvisnost in nepristranost (glej zgoraj omenjeno sodbo Incal proti Turčiji, str. 1571, § 65 in 25. odstavek zgoraj). Po drugi strani pa je Sodišče ugotovilo, da je zaradi določenih okoliščin statusa teh sodnikov njihova neodvisnost in nepristranost vprašljiva (ibidem, § 68): na primer, dejstvo, da so vojaki, ki še vedno pripadajo vojski in zato prejemajo ukaze od nadrejenih; dejstvo, da so podvrženi vojaški disciplini, ter dejstvo, da odločitve glede njihovega imenovanja v veliki meri sprejemajo upravne oblasti in vojska (glej odstavke 26 - 29 zgoraj). G. Karatas je nekaj teh pomanjkljivosti navedel v svojih pripombah.

62. Sodišče je, kot v sodbi Incal proti Turčiji, mnenja, da njegova naloga ni ugotavljanje in abstracto potrebe po ustanovitvi Sodišč državne varnosti spričo utemeljitev, ki jih je predložila Vlada. Njegova naloga je, da se prepriča, ali je Sodišče državne varnosti v Istanbulu s svojim postopanjem kršilo pravico g. Karatasa do pravičnega sojenja, in še posebej, ali je g. Karatas - objektivno gledano - imel upravičen razlog za dvom, da mu sodišče ni sodilo v duhu neodvisnosti in nepristranosti (glej zgoraj omenjeno sodbo Incal proti Turčiji, str. 1572, § 70; ter zgoraj omenjeno sodbo Çiraklar proti Turčiji, str. ..., § 38).

V zvezi s tem vprašanjem Sodišče ne vidi razloga, da bi prišlo do drugačnega sklepa kot v primerih g. Incala in g. Çiraklara, ki sta bila oba civilista, tako kot pritožnik. Razumljivo je, da je bil pritožnik - ki mu je sodilo Sodišče državne varnosti zaradi širjenja propagande z namenom spodkopavanja ozemeljske celovitosti in narodne enotnosti - zaskrbljen, ker mu je sodilo sodišče, v katerem je

sodeloval tudi redni vojaški častnik, ki je bil član vojaške pravne službe (glej 27. odstavek zgoraj). Glede na to je pritožnika upravičeno skrbelo, da bi bilo Sodišče državne varnosti v Istanbulu pod neprimernim vplivom iz nagibov, ki nimajo nobene zveze z naravo zadeve. Z drugimi besedami, pritožnikova zaskrbljenost glede pomanjkanja neodvisnosti in nepristranosti s strani sodišča je objektivno upravičena. Postopek na kasacijskem sodišču mu teh strahov ni mogel pregnati, saj sodišče ni imelo polne jurisdikcije (glej zgoraj omenjeno sodbo Incal proti Turčiji, str. 1573, § 72 in fine).

63. Iz navedenih razlogov Sodišče ugotavlja, da je prišlo do kršitve člena 6 § 1.

#### **IV. O UPORABI 41. ČLENA KONVENCIJE**

64. Pritožnik je zahteval pravično zadoščenje po 41. členu Konvencije, ki določa:

"Če Sodišče ugotovi, da je prišlo do kršitve Konvencije ali njenih protokolov, in če notranje pravo visoke pogodbenice dovoljuje le delno zadoščenje, Sodišče oškodovani stranki, če je potrebno, nakloni pravično zadoščenje."

##### **A. Premoženska škoda**

65. Pritožnik je zahteval 200.000 FRF kot odškodnino za izgubo zaslužka kot založnik v času, ko je bil v zaporu.

66. Vlada je trdila, da g. Karatas ni dokazal te izgube zaslužka.

67. Delegat Komisije o tej točki ni izrazil mnenja.

68. Sodišče ugotavlja, da ni zadostnih dokazov za vzročno zvezo med kršitvijo in zatrjevano škodo. Predvsem nima zanesljivih podatkov o zaslužku g. Karatasa, in zato je mu po tej postavki ne more dodeliti odškodnine (glej člen 60 § 2 Poslovnika sodišča).

##### **B. Nepremoženska škoda**

69. G. Karatas je zahteval plačilo 100.000 FRF za nepremožensko škodo, ki jo je utrpel, ker je bil prikrajšan za svobodo in ločen od svoje družine.

70. Vlada je pozvala Sodišče, naj ugotovi, da sama ugotovitev kršitve pomeni zadostno pravično zadoščenje.

71. Delegat Komisije ni izrazil mnenja.

72. Sodišče ugotavlja, da je pritožnik zaradi zadeve utrpel škodo, ter mu dodeljuje 40.000 FRF na pravični osnovi za nepremožensko škodo.

##### **C. Stroški in izdatki**

73. Pritožnik je zahteval 100.000 FRF za svoje stroške in izdatke, od tega 60.000 FRF za plačilo odvetnika (140 ur dela ter stroški udeležbe na obravnavi v Strasbourgu) in 40.000 FRF za kritje stroškov telefona, faksa, fotokopiranja, prevodov in pisarniških izdatkov.

74. Vladi se ti vsoti zdita pretirani. Še posebej je navedla, da listinski dokazi, ki jih je predložil pritožnik, ne ustrezajo njegovim zahtevkom in da so zahtevane vsote višje od običajnih tarif, ki so v uporabi v Turčiji v podobnih primerih.

75. Na osnovi podatkov, s katerimi razpolaga, se Sodišču zdi primerno pritožniku dodeliti 20.000 FRF, minus 10.446,45 FRF, ki jih je plačal Svet Evrope kot pravno pomoč.

#### **D. Zamudne obresti**

76. Sodišču se zdi primerno priznati zakonito obrestno mero, ki velja v Franciji na dan izdaje te sodbe, in sicer 3,47% na leto.

#### **ZARADI TEGA SODIŠČE**

1. odloči z 12 glasovi za in 5 proti, da je prišlo do kršitve 10. člena Konvencije;
2. odloči s 16 glasovi za in 1 proti, da je prišlo do kršitve 6 §1 Konvencije;
3. odloči s 16 glasovi za in 1 proti
  - (a) da mora tožena Vlada plačati pritožniku v roku treh mesecev naslednje vsote, preračunane v turške lire po menjalnem tečaju, veljavnem na dan plačila:
    - (i) 40.000 (štirideset tisoč) FRF za nepremoženjsko škodo;
    - (ii) 20.000 (dvajset tisoč) FRF za stroške in izdatke, minus 10.446 (deset tisoč štiristošestinsirideset) FRF in 45 (petinštirideset) centimov.
  - (b) da se navadne obresti po letni obrestni meri 3,47% plačajo od poteka zgoraj omenjenega trimesečnega roka do plačila;
4. zavrne soglasno ostale pritožnikove zahteve za pravično zadoščenje.

Sodba je sestavljena v angleškem in francoskem jeziku ter razglašena na javnem zasedanju v zgradbi Human Rights Building v Strasbourgu dne 20. maja 1999.

Podpis: Luzius Wildhaber  
Predsednik

Podpis: Paul Mahoney  
Namestnik vodje sodne pisarne

Izjava g. Wildhaberja ter naslednja ločena mnenja, v skladu s členom 45 § 2 Konvencije in členom 74 § 2 Poslovnika Sodišča, so priložena tej sodbi:

- a) skupno pritrdilno ločeno mnenje ge. Palm, ge. Tulkens, g. Fischbacha, g. Casadevall in ge. Greve;
- b) pritrdilno ločeno mnenje g. Bonella;
- c) skupno delno odklonilno ločeno mnenje g. Wildhaberja, g. Pastor Ridrueja, g. Coste in g. Bake;
- d) odklonilno ločeno mnenje g. Gölcüklüja.

#### **Izjava sodnika Wildhaberja**

čep rav sem glasoval proti ugotovitvi kršitve člena 6 § 1 Konvencije v primeru Incal proti Turčiji z dne 9. junija 1998 (Poročila 1998-IV, str. 1547), zdaj čutim dolžnost, da zavzamem stališče večine Sodišča.

**Skupno pritrdilno ločeno mnenje sodnikov Palm, Tulkens, Fischbach, Casadevall in Greve**

Strinjamo se s sklepom Sodišča, da je v tej zadevi prišlo do kršitve 10. člena, čeprav smo prišli do enakega zaključka po poti, ki daje večji poudarek na okoliščine, kar najdemo tudi v ločenem mnenju sodnice Palm v primeru Sürek proti Turčiji (št. 1).

Po našem mnenju se pri večini ugotovitev kršitev 10. člena v tej vrsti primerov proti toženi državi pripisuje preveliko težo besedam, uporabljenim v publikaciji, premalo pozornosti pa se posveča kontekstu, v katerem so bile besede uporabljene, in njihovemu morebitnemu vplivu. Nedvomno bi bile sporne besede lahko nezmerne ali celo nasilne, toda v demokraciji, kot je poudarilo Sodišče, so lahko celo "borbene" besede zaščitene z 10. členom.

Pristop v sodni praksi sodišča, ki zagovarja obširno zaščito političnih govorov, je manj osredotočen na podžigajoč značaj uporabljenih besed in bolj osredotočen na različne elemente okoliščin, v katerih je bil govor izrečen. Ali je bil namen uporabljenega jezika ta, da bi podžigal ali vzpodbujal k nasilju? Ali je obstajalo pravo in resnično tveganje, da bi to dosegel? Odgovor na ta vprašanja zahteva premišljeno ugotovitev veliko različnih dejavnikov, ki sestavljajo splošne okoliščine pri vsakem primeru. Potrebno je zastaviti tudi druga vprašanja. Ali ima avtor žaljivega besedila tako vpliven položaj v družbi, da bi lahko s temi besedami širil svoj vpliv? Ali je bila pomembnost publikacije potrjena v kakšnem pomembnem časopisu ali drugem sredstvu, ki bi lahko stopnjeval vpliv spornega besedila? Ali so bile besede daleč od krajev konflikta ali v njihovi neposredni bližini?

Šele, ko skrbno preučimo kontekst, v katerih se pojavijo žaljive besede, lahko določimo pomembno razliko med jezikom, ki šokira in žali - in je zaščiten z 10. členom - in tistim, ki si je zapravil pravico do strpnosti v demokratični družbi.

#### **Pritrdilno ločeno mnenje g. Bonella**

Glasoval sem, skupaj z večino, za kršitev 10. člena, a se ne strinjam z osnovnim kriterijem, ki ga je uporabilo Sodišče, da bi ugotovilo, ali je bilo vmešavanje domačih oblasti v pritožnikovo svobodo izražanja upravičeno v demokratični družbi.

Pri obravnavi te in prejšnjih turških zadev, pri katerih je šlo za svobodno izražanje spornega pozivanja k nasilju, se je zdelo, da je splošni preizkus Sodišča ta: če so pisanja, ki so jih objavili pritožniki, podpirala ali hujskala k uporabi nasilja, tedaj je bila njihova obsodba upravičena v demokratični družbi. To merilo je po mojem mnenju nezadostno in ga zavračam.

Mislim, da bi bila kazen tistih, ki vzpodbujajo k nasilju, s strani državnih oblasti upravičena v demokratični družbi le, če bi bila posledica takega vzpodbujanja lahko "jasna in neposredna nevarnost". Kadar pa je vzpodbujanje k uporabi sile obravnavano razumsko, abstraktno ter odmaknjeno v času in prostoru od žarišč dejanskega ali pretečnega nasilja, pa naj bi na splošno prevladala temeljna pravica do svobode izražanja.

Uporabil bom besede enega najodličnejših specialistov ustavnega prava vseh časov, ko je izrazil svoje mnenje o besedah, ki bi lahko omajale javni red: "Nenehno moramo biti oprezni pri poskusih poseganja v izražanje mnenj, ki se nam zdijo odbijajoča in polna pretnje smrti, razen če tako neposredno ogrožajo zakonite in nujne cilje, ki jih določa zakon, da je potrebno nemudno poseči, da bi rešili državo."

Zagotovljena svoboda izražanja ne dopušča državi, da bi prepovedala ali preprečila zagovarjanje uporabe sile, razen kadar je cilj takega zagovarjanja vzpodbujanje ali izvrševanje nezakonitih dejanj ali pa bi zagovarjanje posredovanje lahko vodilo v to. Gre za vprašanje neposrednosti in stopnje.

Da bi lahko podprli ugotovitev jasne in neposredne nevarnosti, ki upravičuje omejevanje svobode izražanja, je potrebno dokazati, da je bilo pričakovati takojšnje in resno nasilje, ali pa, da lahko zaradi preteklega vedenja pritožnika predvidevamo, da bo njegovo pozivanje k nasilju sprožilo takojšnje in resno dejanje.

Po mojem mnenju ni bilo očitno, da bi besede, zaradi katerih so bili pritožniki obtoženi, lahko neizbežno in pogubno ogrozile državni red, pa čeprav bi se komu lahko zdele polne pretnje smrti. Prav

tako se mi ne zdi, da je bila takojšnja prepoved spornih izrazov neobhodno potrebna za rešitev Turčije. Povzročili niso nikakršne nevarnosti, še najmanj jasne in neposredne. Poleg tega bi Sodišče podprlo zatiranje svobode izražanja, če bi opravičilo obsodbe pritožnikov s strani kazenskih sodišč.

Če povzamem, "nobene nevarnosti, ki izhaja iz govora, ne moremo imeti za jasno in neposredno, če ni pojav opaženega zla tako neposreden, da lahko pride do njega, še preden imamo možnost za odprto razpravo. Če imamo čas, da z razpravo razkrijemo lažnost in zmote ter s procesom osveščanja zlo preprečimo, je sredstvo, ki ga moramo uporabiti, več govorjenja, ne pa vsiljena tišina."

#### **Skupno delno odklonilno ločeno mnenje sodnikov g. Wildhaberja, g. Pastor Ridrueja, g. Coste in g. Bake**

V zadevah, ki se nanašajo na svobodo izražanja, mora Sodišče odločiti, ali je imelo očitano vmešavanje zadostno osnovo v domači zakonodaji, ali je bilo uporabljeno za dosego zakonitega cilja in ali je upravičeno v demokratični družbi. To ne izhaja le iz jasnega besedila 2. odstavka 10. člena Konvencije, ampak tudi iz obširne sodne prakse v zvezi s tem členom. Svoboda izražanja po Konvenciji ni absolutna. Čeprav varstvo 10. člena zajema obvestila in ideje, ki "žalijo, šokirajo ali vznemirijo državo ali del skupnosti" (glej sodbe Handyside proti Veliki Britaniji z dne 7. 12. 1976, Serija A št. 24, § 49; Castells proti Španiji z dne 23. 4. 1992, Serija A št. 236, § 42; Jersild proti Danski z dne 23. 9. 1994, Serija A št. 298, § 37; Fressoz & Roire proti Franciji z dne 21. 1. 1999, § 45), je ta vedno potrebno obravnavati še v zvezi z 2. odstavkom 10. člena. Sklicevanje na 10. člen torej ne sme prekoračiti določenih mej.

Pri presoji, ali so omejitveni ukrepi potrebni v demokratični družbi, je treba skrbno upoštevati meje presoje, ki jo uživajo države; upravičenost do ukrepov, ki jih izvaja demokratično izvoljena oblast, narekuje določeno raven sodne samoomejitve. Meje presoje se bodo spreminjale: v primeru poseganja v politični govor bodo ožje, saj je ta vrsta izražanja bistvo demokracije in vmešavanje vanj bi pomenilo spodkopavanje demokracije. Po drugi strani bodo meje presoje ustrezno širše, kadar narava samega govora predstavlja nevarnost spodkopavanja demokracije.

Kadar so interesi Konvencije na tehtnici, jih bo Sodišče moralo pretehtati, da bi ugotovilo prednost enega interesa pred drugim. Kadar je nasprotni interes pravica do življenja ali telesna neokrnjenost, bo ta prevladala nad svobodnim izražanjem (exempli gratia sodba Zana proti Turčiji z dne 25. 11. 1997, 1997-VII, str. 2533, §§ 51, 55, 61).

Običajno bo torej relativno lahko ugotoviti, da je omejevanje govora, ki vzpodbuja k nasilju, nujno v demokratični družbi. Nasilje kot sredstvo političnega izražanja, ki je nasprotje demokracije, ne glede na to, kakšen je njegov cilj, stremi k spodkopavanju demokracije. V primeru Združene komunistične partije Turčije proti Turčiji (sodba z dne 30. 1. 1998, 1998-I, str. 1, § 57) Sodišče obravnava demokracijo kot edini politični model, ki ga upošteva Konvencija, ter ugotavlja, da je "ena od pglavitnih značilnosti demokracije možnost, ki jo nudi pri reševanju problemov države z dialogom, brez uporabe nasilja." Nasilje je samo po sebi nezdružljivo s Konvencijo. Za razliko od izmenjave mnenj na svobodnem trgu idej, vzpodbujanje k nasilju predstavlja zanikanje dialoga, zavračanje preiskovanja različnih misli in teorij v korist moči in oblasti. To pa ne spada v obseg 10. člena Konvencije.

V tej zadevi je Sodišče zaključilo, da je prišlo do kršitve 10. člena Konvencije. Ne strinjamo se z mnenjem večine. Zdi se nam, da pritožnikove pesmi spodbujajo bralce k oboroženemu nasilju z uporabo izrazov, ki so posebno žaljivi (kot je "mladiči otomanske vlačuge", strašilni ("pripravljajo genocid ") ali pa pozivajo k vstaji ("vabim vas ... v smrt"; "kri bo umita s krvjo"; "žrtvovali bomo svoje glave, se napili s plamenom vstaje"; "umrem kot mučenik ... mladi Kurd naj se maščuje"; "koliko časa bomo še prenašali to krutost?").

Večina Sodišče je mnenja, da je poezija oblika umetniškega izraza, ki je "namenjena le manjšemu delu bralcev" ter ima "omejen vpliv" (§§ 49 in 52 sodbe). S to ugotovitvijo se ne strinjamo. Kaže, da se je Sodišču poetična oblika zdela bolj pomembna od snovi, namreč razpoloženja in vsebine. Mislimo, da

bi moralo Sodišče paziti, da se ne bi zaprlo v slonokoščeni stolp. Spomnimo se na besedilo marsejeze, ki je tipičen primer poetičnega poziva k orožju.

Dejstvo, da poezije lahko uporabljajo prisposode in druge slogovne pripomočke, v tej zadevi ne zadostuje za ugotovitev, da za sporno zbirko poezij ni verjetno, da bi vzpodbujala k sovraštvu ali oboroženemu boju. Avtorjev jezik še zdaleč ni bil metaforičen, bil je neposreden, njegov pomen pa popolnoma jasn. Jezik ni bil razumljiv le za kulturne izbrance. Nasprotno, bil je dostopen širokemu občinstvu, ki je lahko razumelo njegov dobesedni pomen.

Po tej ugotovitvi dejstev zadeve, mislimo, da bi večina Sodišča morala upoštevati 50. odstavek sodbe, kjer je Sodišče razložilo, da "kadar take kritike vzpodbujajo k nasilju ..., imajo državne oblasti širšo mejo presoje pri ocenjevanju potrebe poseganja v svobodno izražanje." Odločitev Sodišča dejansko v veliki meri zanika jasno trditev iz 50. odstavka. V tem pogledu se torej ne moremo strinjati z večino. Zato mislimo, da je bilo poseganje v svobodo izražanja g. Karatas glede na okoliščine zadeve sorazmerno z zakonitimi cilji, na katere se je sklicevala Vlada in ki jih je sprejelo Sodišče.

V tej zadevi se torej ne moremo strinjati z mnenjem večine Sodišča, da je prišlo do kršitve 10. člena Konvencije.

### **Odklonilno ločeno mnenje g. Gölcüklüja** (začasen prevod)

Na svojo veliko žalost se ne morem strinjati z večino Sodišča, da je prišlo do kršitve 10. člena Konvencije. Po mojem mnenju ni veljavnega razloga za ugotovitev, da sporno vmešavanje ni bilo nujno v demokratični družbi in, še posebej, da ni bilo sorazmerno s ciljem, se pravi z ohranjanjem državne varnosti in javnega reda.

Prav tako se ne strinjam s stališčem večine, da je prišlo do kršitve člena 6 § 1, in, da Sodišča državne varnosti niso "neodvisna in nepristranska sodišča" zaradi člena, ki določa prisotnost vojaškega sodnika na sodišču.

1. Opazke v odstavkih 1 do 9 mojega odklonilnega ločenega mnenja v primeru Gerger proti Turčiji so prav tako veljavne in ustrezne za zadevo Karatas proti Turčiji, in se torej nanašajo tudi nanjo.
2. Prav tako se popolnoma strinjam z skupnim odklonilnim ločenim mnenjem g. Bake in g. Coste.
3. Nadalje mislim, da bi k razumevanju sodbe Karatas proti Turčiji pripomogla navedba *mnenja večine Evropske komisije za človekove pravice, ki je s 26 glasovi za in 6 proti zaključila, da v tej zadevi ni prišlo do kršitve 10. člena Konvencije*. Tako lahko v 58., 59. in 60. odstavku poročila Komisije preberemo:

"Komisija v tej zadevi, četudi upošteva posebne pravice pesnika, meni, da odlomki iz pritožnikovih poezij slavijo oborožen upor proti Turčiji in mučeništvo v tej bitki, še posebej v naslednjih odlomkih: "... Pojdimo! otroci neupogljivih, slišali smo za vstajo v gorah, lahko to slišimo in nič ne storimo?" ... "naj orožje svobodno spregovori" ... "mladiči otomanske vlačuge" ... "Vabim vas v smrt v teh gorah, svoboda je blagoslovljena s smrtjo" ... "mladi Kurd se bo maščeval". Po mnenju Komisije bi ti izrazi, brani v sklopu pesniške zbirke kot celote, lahko med bralci ustvarili vtis, da je pritožnik vzpodbujal ali celo pozival k oboroženemu boju proti turški državi in iz separatističnih namenov zagovarjal nasilje.

Zato Komisija meni, da so turške oblasti upravičeno sklenile, da so bile poezije škodljive za državno in javno varnost. V danih okoliščinah pritožnikova obsodba in kazen zaradi objave pesmi lahko predstavljata odgovor na nujnost potreb družbe.



Glede na navedene ugotovitve je Komisija, upošteva mejo državne presoje na tem področju, mnenja, da je bila omejitev pritožnikove svobode izražanja sorazmerna z zakonitimi cilji države, ter jo zato lahko imamo za nujno v demokratični družbi, da se ti cilji dosežejo."

4. V zvezi z ugotovitvijo Sodišča, da je prišlo do kršitve člena 6 § 1, se sklicujem na odklonilno ločeno mnenje, ki sem ga izrazil skupaj z uglednimi sodniki g. Thorom Vilhjálmssonom, g. Matscherjem, g. Foighelom, sir Johnom Freelandom, g. Lopes Rocho, g. Wildhaberjem in g. Gotchevom v primeru Incal proti Turčiji z dne 9. junija 1998, ter na moje posamezno odklonilno ločeno mnenje v primeru Çiraklar proti Turčiji z dne 28. oktobra 1998. Ostajam prepričan, da prisotnost vojaškega sodnika na sodišču, ki je sestavljeno iz treh sodnikov, od katerih sta dva civilna sodnika, nikakor ne vpliva na neodvisnost in nepristranost Sodišč državne varnosti, ki so civilna (navadna) sodišča, njihove sodbe pa nadzira kasacijsko sodišče.
5. Rad bi poudaril, da: 1. sklep večine izhaja iz neupravičenega širjenja teorije o zunanjem videzu; 2. ni dovolj, če se preprosto opremo na sodno prakso v zadevi Incal ( sodba Çiraklar je zgolj ponovitev sodbe Incal) in trdim, kot je to storila večina v 62.odstavku sodbe, da je "razumljivo, da je bil pritožnik ... zaskrbljen, ker mu je sodilo sodišče, v katerem je sodeloval tudi redni vojaški častnik, ki je bil član vojaškega sodišča", in 3. mnenje večine je abstraktno in bi ga bilo zato potrebno - če bi hoteli, da je upravičeno - bolje podpreti z dejstvi in pravom.

\*1 - Nekdanje ime pokrajine, ki jo zdaj pokriva regija Tunceli, kjer je bilo petnajst nasilnih vstaj zaradi nesoglasja med kurdske rodovi in vlado med letom 1847 in 1938.

\*2 - ime reke v jugovzhodni Turčiji

\*1 - anatolsko božanstvo

\*1 - ime kurdskega rodu

\*1 - osebe, ki naj bi sodelovale pri nastanku PKK (kurdistske delavske stranke).

*Opomba sodne pisarne:* Iz praktičnih razlogov bo priloga priložena le dokončni tiskani izdaji sodbe (v Poročilih o sodbah in sklepih 1999), kopija poročila Komisije pa je na razpolago v sodni pisarni.